

SÜNDMUS: homme tähistatakse pidulikult Eesti Teaduste Akadeemia 60. sünnipäeva

Akadeemia juhib teaduse lõiketera

Intervjuu Teaduste Akadeemia presidendi Jüri Engelbrechtiga

TIIT KÄNDLER

Akadeemia roll on viimastel aastatel tublisti muutunud. Milline on teie arvates selle kogu mõjujõud Eesti ühiskonnas?

Teaduste Akadeemia on läbi aegade olnud tippteadlaste kogumina vastutamas teaduse arengu eest. Nõukogude ajal kujunes välja küllaltki hästi funktsioneeriv institutute süsteem, mistõttu elasime üleminekuaja üle. Praegu pole TA-l veel niisugust mõjujõudu, nagu olla võiks. Ühiskond pole aktsepteerinud selliseid vaimseid väärtusi, mis annavad ühele maale ja riigile oma näo.

Kas usute asja paranemisse?

Täiesti kindlasti. TA on kindlate plaanidega organisatsioon, kes teab, kuidas teadusaja edasi lükata ja teadmisi levitada.

Presidendina tunnete hoobasid, mis akadeemiat seovad valitsusega. Mida TA on viimase aja jooksul suutnud ära teha?

Meil on funktsioneeriv legaalne alus kogu Eesti teaduse struktuuri jaoks ning see on piisavalt paindlik. Instituudid võivad olla nii ülikoolide kui ka akadeemia tiiva alla, ministeeriumide haldusalas või iseseisvad. Raha jaotamine ei toimu enam institutsionaalselt. Pikaajaline sihtfinantseerimine on täiesti võrdsetel alustel iga teadusastutuse jaoks. Praegu on TA käes väga oluline dokument – Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegia.

Kes teie arvamusega arvestab?

Teadus- ja arendustegevuse strateegia on kokkulepe riigi ja teadlaskonna vahel. Selliste kokkulepete saavutamine on kaunikesti raske. Meenutagem kasvõi kestva vaidlust hariduskontseptsiooni üle. Olen ka teadus- ja arendusnõukogu liige ning kui mul on akadeemia toetus, on seal kergem tegutseda. Akadeemia liikmed tegutsevad paljudes kohtades ja akadeemia tegevus on tunduvalt laiem, kui omal ajal oli. Uurimistõrjed, preemiate jagamine, avalikud loengud, rahvusvaheline tegevus, publitseerimine – see on vaid pelk nimekiri.

Milline on viimase aja olulisem rahvusvaheline tegevus?

Kontaktid, mida oleme arendanud Läti, Leedu ja Põhjamaade akadeemiatega, on olulised ja need toimivad. Teeme koostööd merebioloogia, energeetika ja baltoonika alal. Osaleme Euroopa Akadeemiate Assotsiatsioonis ja Rahvusvahelises Teadusorganisatsioonide

Liidus. Oleme seal välja pakkunud probleemuringu teadus- ja arendustegevuse strateegiast väikestes maades. Euroopa Liidul on oma sünergeetilised huvid. Tahetakse, et teadusuuringud tooksid kasu Euroopale tervikuna. Meie peame mõtlema, et Eestis oleksid paigas ka eesti keele ja Eesti looduse alased uuringud, mitte ainult otseselt kasu tootvad tehnoloogilised uurinud.

Kas TA esindab Eesti teadlaskonda, kas viimane aktsepteerib teie tegevust?

Omal ajal tekkisid probleemid TA institutute ja ülikoolide vahel. Ülikoolid hakkasid oma tegevust kõvasti arendama, sest neile oli poliitiline surve olnud suurem kui akadeemia institututele. Eesti on väike ja ei teki üldist keskmistamise efekti, mistõttu isikutevahelised konfliktid on kerged tulema. Kuid akadeemia on idee järgi ühendav organisatsioon juba sellest ajast, mil Alexander von Humboldt asja üle mõtles.

Te olete teadlane. Kas TA presidendi töö aega ei raiska?

Praegu on minu kord siin istuda ja selle eest hoolitseda, et Eesti teadus oleks selline, nagu tahame seda näha. See on ka kaunikesti põnev töö – olla üle oma eriala piiridest. Tegelikult on paljude maa-de probleemid küllaltki sarnased meie omadega. Kuhu suunata teaduse lõiketera? Suured projektid on väga kulukad. Tuleb välja nuputada midagi muud. Minul on tublid kaastöötajad Küberneetika Instituudis. Uurime nendega nii inimsüdame tööd kui uusi tehnoloogilisi materjale.

Teadust pole mõtet teha, kui ei ole maailma tipus. Kas Eesti teadus seda suudab?

Me ei saa mingil moel olla tipus kõikidel aladel, kuid me peame teadma, mis teadusmaailmas tehakse. Meil peab olema mõni lõiketera, ja milline see on, sõltub inimestest, kes oskavad selgelt oma eesmärgi püstitada. Ning neid meil on.

Samas peab meil olema tagapõhi, et reageerida, ja ümbritsev väli, et teadmised kusagile jõuaksid. Sellepärast peame levitama ka teadmisi laiemas seltskonnas, mida akadeemia kasvõi oma avalike loengutega ja trükistega teeb. Siis teatakse ka paremini, kelle poole pöörduda. Oma kogemustest võin öelda, et näiteks klaverivabrik üritab pidevalt oma toodangut Eesti teadlaste abiga paremaks teha.

Teaduste Akadeemia president Jüri Engelbrecht näeb akadeemia ühe rollina teadmiste levitamist.